

Foto: André Eijkenaar

Piepende schommels

Door: Jaap Graveland

“Namens mijn zoon meld ik twee jonge uilen piepend als een schommel op de Kerkweg, Ouderkerk ad IJssel, ter hoogte van het oude tankstation van Dekker.”

“De ransuil die ik gemeld heb zit er al een aantal jaar. Dit jaar viel het een aantal andere campingbewoners op dat ze jongen hadden. Het zeurderige gepiep van volgens mij drie kuikens hield de buurt wakker. In de schemer begonnen twee volwassen ransuilen de hongerige kuikens te voorzien van gevangen muizen enz. Mooi gezicht. Echt heel leuk om mee te maken.”

Zomaar twee reacties op een oproep van onze uilenwerkgroep in de lokale pers om waarnemingen van “piepende schommels” aan ons door te geven.

De Vogelatlas

Het kwam eigenlijk door de Vogelatlas. In heel het land vindt sinds 2012 een grote vogeltelling plaats (zie www.vogelatlas.nl). Doel van dit driejarige project is om een nieuwe “atlas van de Nederlandse vogels” te maken. Iedere teller heeft zijn eigen ‘Atlasblok’ van vijf bij vijf kilometer waarin hij de vogels telt. Ik telde het blok waarin mijn huis ligt.

Ransuilen zijn lastig te tellen: de mannetjes roepen weinig, hun roep is zacht en ze reageren maar matig op het afspelen van de territoriumroep. In 2014 viel het me op dat in alle drie de ransuilterritoria die ik kende van het Atlaswerk uitgevlogen jongen zaten te roepen. Die jongen roepen juist heel veel: zo’n beetje elke tien seconden, onophoudelijk, weken lang. De roep is tot op meer dan 100 m te horen.

Het is bekend, in 2014 waren er ontzettend veel muizen. Onze huiskat, die normaal twee muizen per jaar vangt, raakte haar brokken maandenlang nauwelijks aan. Ik bedacht dat de meeste ransuilparen dus wel jongen zouden hebben. En via de jongen zouden we vrij eenvoudig een mooie schatting kunnen krijgen van het aantal broedparen.

Ransuilterritoria 2014 Krimpenerwaard.

Ik ben lid van de uilenwerkgroep van de Natuur- en Vogelwerkgroep van de Krimpenerwaard. De groep is vooral met de steenuil bezig, omdat die het moeilijk hebben bij ons en we nog maar ca. tien broedparen over hebben. We hangen nestkasten op en adviseren de bewoners over verbetermaatregelen voor de uilen op hun erf. Waarnemingen van de bosuil krijgen we er bijna gratis bij, omdat hij zoveel roept en veel mensen de karakteristieke roep goed kennen. Maar de ransuil bungelde er een beetje bij. We hadden alleen de incidentele waarnemingen van waarneming.nl. En toen was er dit buitenkansje. Tijd voor actie.

Een doorsnee erf in het bewoningslint langs de Hollandse IJssel, broedgebied van de ransuil. Foto: Stefan van der Heijden.

Erf langs dijk Hollandsche IJssel, erachter slagenlandschap Krimpenerwaard. Foto: Stefan van der Heijden.

Persbericht

De ransuil lijkt in de Krimpenerwaard tegenwoordig vooral te broeden op plaatsen waar mensen wonen: in de woonkernen en in de bebouwingslinten in het buitengebied. Ze bouwen zelf geen nest, maar maken gebruik van oude nesten van kraaien en eksters. Die zitten tussen de mensen want wij gooien veel eten weg, zorgen voor voedertafels voor de vogels, en voor een constante stroom van verkeersslachtoffers. In ons geval vooral meerkoeten, wilde eenden en hazen. Dus er is veel voedsel beschikbaar voor deze kraaiachtigen. Bovendien broedt er een aantal paren haviken in de oude eendenkooien die het gebied rijk is. Haviken grijpen ook wel eens een ransuil. Deze twee factoren zorgen er waarschijnlijk voor dat ransuilen nu dicht bij de mensen broeden. De roep van een jonge ransuil is makkelijk te herkennen: die lijkt sterk op een piepende schommel. De meeste kinderen liggen om een uur of tien wel in bed. De jonge ransuilen worden dan juist actief. Dus een piepende schommel na tien uur is een ransuil. Simpel.

Dus we bedachten dat de bewoners in de Krimpenerwaard ons zouden kunnen helpen bij

het tellen. De Krimpenerwaard is 12.500 ha, wij konden met onze groep nooit dat gebied goed bestrijken. We maakten daarom een persbericht met een oproep om waarnemingen van piepende schommels aan ons door te geven. En we zetten de oproep ook op onze site (www.nvwk.nl).

Veel reacties

De oproep verscheen alleen in de kranten in de westelijke Krimpenerwaard. Dat heb je natuurlijk nooit helemaal in de hand. In dit geval bood het een mooie kans om te kijken wat het effect van de oproep was. We kregen ca. twintig reacties, en die kwamen bijna allemaal uit het westelijke deel, terwijl daar niet meer ransuilen leken te zitten dan in het oostelijke deel. Dus de oproep werkte goed. Een ransuilpaar met jongen midden in de kern van Ouderkerk spande de kroon: het werd maar liefst zes keer gemeld. Dus we weten nu bijna elke straat die ze gebruikten. We kregen ook meldingen van plaatsen waar nog nooit ransuilen waren waargenomen. Het waren plaatsen waar de meeste vogeltellers nooit komen, omdat er weinig bijzondere soorten voorkomen. Al met al dus heel leuke resultaten!

De Krimpenerwaard ten voeten uit: brede sloten, veenweiden en op de achtergrond een bebouwingslint. Foto: Jaap Graveland.

De Krimpenerwaard bij nacht

Ik was zelf ook wel nieuwsgierig geworden. In juni en juli heb ik daarom op zeven avonden met de fiets de Krimpenerwaard doorkruist. Tussen tien uur en een uur of twaalf, vooral in de gebieden waar we nog weinig waarnemingen hadden. Een mooie ervaring. Het is stil, je beleeft het gebied heel anders dan overdag en het was natuurlijk best spannend: hoeveel uilen zouden er zitten? Ik was ook wel benieuwd welke vogels je überhaupt hoort op dat tijdstip. Dat viel een beetje tegen. Alleen kieviten en meerkoeten. Geen kwartels, geen rallen. Maar wel uilen. Eén avond leverde helemaal niks op, zelfs geen bosuil, maar de andere avonden was het raak. Flink wat ransuilen, veel bosuilen, en één kerkuil.

Ik leerde dat je niet moet denken: er zijn geen waarnemingen in dit stuk, het lijkt ook niet zo geschikt, er zal wel niks zitten. Toch doorrijden leverde een stuk of vijf locaties op met roepende jongen, locaties waarvan het voorkomen van ransuilen voorheen niet bekend was. En ook

bosuilen. De mooiste waarneming was op de Kadijk ten noordoosten van Bergambacht, een deel van mijn atlasblok. Het was 21 juni, half Nederland keek naar het WK voetbal. Het was elf uur, al flink schemerig. Ik moest ook nog acht kilometer terugfietsen en de wekker ging weer om zes uur af. En verderop was alleen weiland. Toch maar even doorfietsen tot de rand van m'n atlasblok. Dan heb ik een compleet beeld. Verrek, daar hoorde ik een jonge bosuil. Waar zit die dan? Er is hier toch alleen weiland? Honderd meter verder: daar zaten ze, drie jonge bosuilen, wiebelend op een hek. Onder drie eenzame bomen, in de schemer van de langste dag.

Weer twee paren

19 juli. Ik rijd de dijk op bij Bergambacht. Shoot, vergeten dat ze de dijk nog aan het versterken zijn. Het wegdek is puin, letterlijk. Het is half twaalf. Wat doe ik hier? Straks is m'n band lek. Ik had ook thuis op de bank kunnen zitten, whisky, krantje. Nou ja, ik ben er nu toch. Door maar. Anders

Karakteristiek beeld van bebouwingslint midden in de waard; ook hier broedt de ransuil. Foto: Jaap Graveland.

heb ik er weer spijt van. Dus hobbelen richting Ammerstol. Vlak voor Ammerstol: hé, verrek, daar hoor ik jonge ransuilen! Weer een broedpaar erbij. Even later wil ik bij Schoonhoven de dijk af en dan via de groene stadsrand naar de Tussenlanen. Hoe heet het hier? De Hem. Effe onder die lantaarn staan, dan kan ik kijken of ik er hier af moet. Ja dus. Dus de dijk af richting de provinciale weg. Halverwege de helling: verdraaid, weer een ransuiljong, aan de overkant van de weg. Van deze plek werd nooit eerder een ransuil gemeld.

Het resultaat

Uiteindelijk bleef de teller in september steken op 25 broedparen. De laatste melding kwam op 11 september, nota bene van de vorige coördinator van de uilenwerkgroep. Ze zaten in de bomen tegenover zijn huis. De waarneming stemde mooi overeen met waarnemingen van slapende uilen in de buurt, in de winter ervoor. Eigenlijk 'misten' we nog een broedpaar gegeven het aantal slapers. Deze waarneming was een mooie aanvulling.

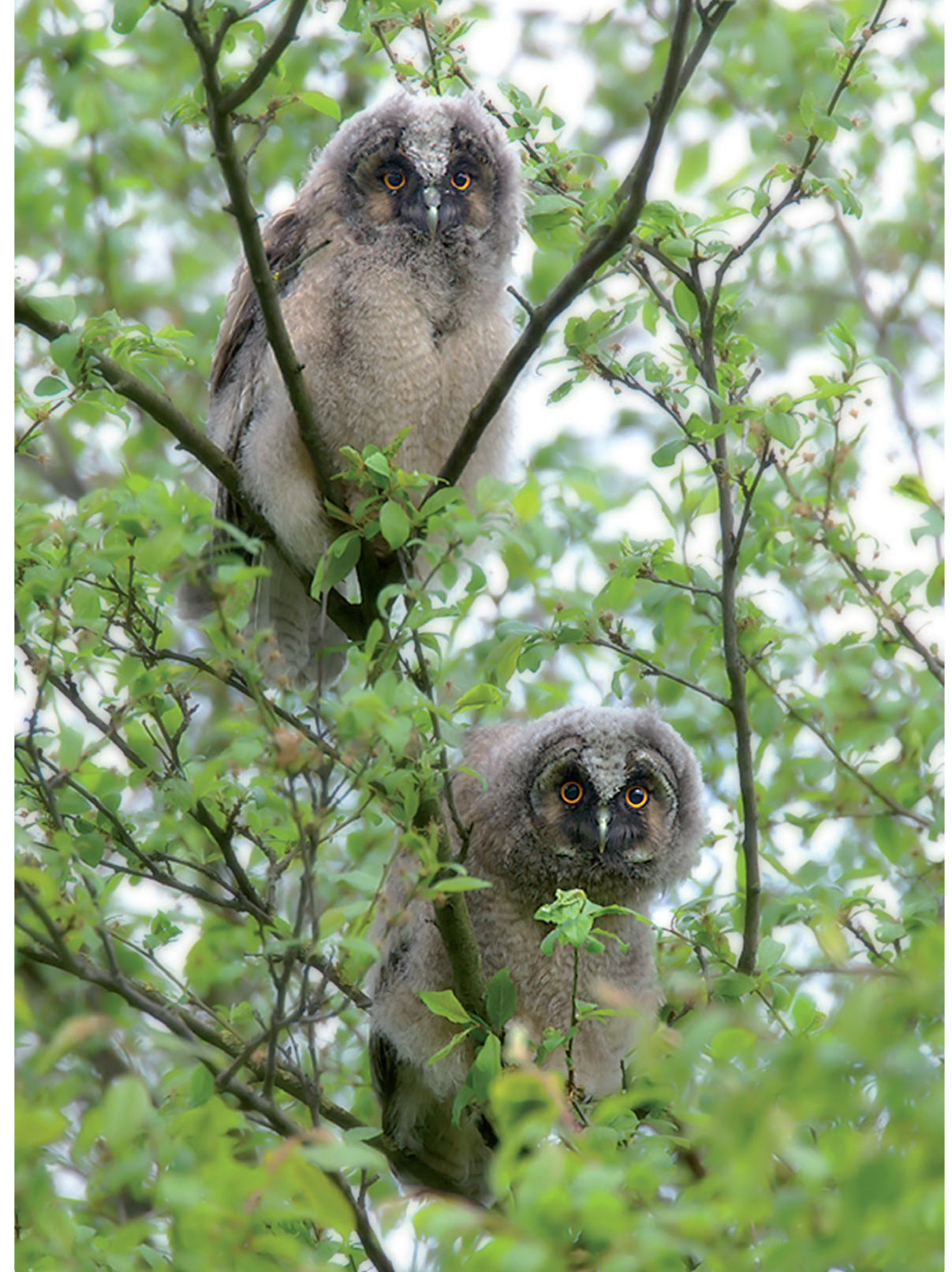
Op 31 augustus deed ik zelf mijn laatste waarneming van een roepend jong. Op de locatie waar ik voor het eerst een jong hoorde op 27 juni. Het dichtstbijzijnde andere broedpaar is minstens 2 km verder op. Ik hoorde al die weken nooit meer dan één jong. Dus het was echt dezelfde familie, mogelijk zelfs hetzelfde jong als op die 27e juni.

Veel geleerd

We hebben ontdekt dat als er jonge uilen zitten, de waarnemingskans bijna 100% is. De resultaten bevestigden dat bijna alle ransuilen broeden in de buurt van mensen. Het leukste voorbeeld was een paar in het Loetbos. Die van dat jong dat ruim twee maanden riep. Het is een groot bos midden in de weilanden. Met middenin een restaurant, een boerderij en wat huizen. En een paar oude ekster- en kraaiennesten. Elders in het Loetbos zaten alleen nog twee kraaiennesten. Door het hele bos is geschikt jachtgebied. Maar in het hele bos zat maar één ransuilpaar: bij die boerderij in de buurt.

Verder vonden we altijd broedparen in de buurt van slaapplekken. Dat bevestigt het beeld uit de literatuur: ze broeden vaak in de buurt van de winterroestplaatsen.

Mogelijk hebben we enkele broedparen gemist, omdat ze geen uitgevlogen jongen hadden. Of omdat ze op plekken zaten waar we niet hebben gekeken: voormalige eendenkooien en geriefbosjes midden in de weilanden; onverharde tiendwegen met wat bomen erlangs, een enkele begraafplaats. We konden niet alles uitkammen. Of omdat de jongen niet riepen toen wij er waren. We konden uit onze herhaalde waarnemingen op locaties met uilen afleiden dat dit een enkele keer voorkwam. Maar de jongen riepen doorgaans zo consequent dat we niet veel paren met jongen kunnen hebben gemist.

Twee piepende schommels. Foto: Rob Kempers.

Op basis van de waarnemingen van 2013 en 2014 is de voorzichtige conclusie dat de volwassen vogels erg plaatstrouw zijn. Kortom, ik denk dat we nu een heel goed beeld hebben gekregen van de territoria in de Krimpenerwaard.

Ik ben benieuwd wat 2015 zal brengen. Er zijn plaatselijk nog altijd veel muizen, er zijn heel veel jongen uitgevlogen en de winter was niet al te streng.

Al die jongen moeten weer een plek vinden. Wie weet komen we dit jaar wel boven de dertig paar uit. Reden genoeg om samen met bewoners een nieuwe telling te proberen. Da's het mooie van uilen, je hoeft niet vroeg op, kunt overdag lekker werken en 's avonds op pad. In juni-augustus is het doorgaans lekker weer. De sfeer en rust van deze nachtelijke escapades krijg je er gratis bij. Idee misschien? 🦉

Jaap Graveland